

PIIBLITÖLKE UURIMISE VÄLISEMINAR

29.–30. septembril 2012 toimus Eesti Keele Instituudi piiblitölke uurimise väliseminar Kambjas ja Puhjas. Seminarist võtsid osa uurijad, kes on viimastel aastatel ühest või teisest aspektist tegelenud ühega kolmest piiblitölkkest (või nende teisendeist), mille autoriteks olid Andreas ja Adrian Virginius ja Johann Hornung: põhjaeestikeelse Vana Testamendi tõlke käsikirjaga, mida peetakse 1687–1690 valminud tõlke veidi hilisemaks koopiaks, põhjaeestikeelse Uue Testamendi käsikirjaga, mida peetakse 1687–1688 valminud tõlke koopiaks (nn Müncheneri käsikiri, 1694), ja trükis ilmunud lõunaeestikeelse Wastse Testamendiga (1686). Kolmest tekstist ja nende ümbert leitud rääkisid Aivar Põldvee, Kai Tafenu, Kristiina Ross, Heiki Reila, Annika Kilgi ja Inge Käsi. Seminari motoks oli Adrian Virginiuse autobiograafiast ja Aivar Põldvee paari aasta tagusest ettekandest inspireeritud küsimus „Mis juhtus Puhja kiriklas?” Oma autobiograafias kirjutab Adrian Virginius: *Mina võtsin [...] 1687. aasta 20. novembril hr Johann Hornungi enda juurde Puhja, tema tõlkis kogu Uue Testamendi uuesti, kreeka teksti järgi tallinna-eesti keelde ja andis selle versiooni täiesti puhtaks kirjutatud eksemplarina 1688. aastal hr kindralsuperintendent Fischerile. Mina aga asusin oma õndsas isaga Vana Testamendi juurde, ja me jõudsime sellega niikaugele, et tõlkisime lõpuni pentateuhi ja teised ajaloolised raamatud kuni Iiobi raamatuni. Need kirjatükid aga läksid mul kahjuks! kõik kaduma, pärast seda kui venelased mu 1704. aastal paljaks rüüstasid ja meid vangistusse tõid. See katkend ja säilinud tõlked tekitavad tõlkeprotsessi reaalse kulgemise kohta mitmeid küsimusi. Seminaril püüti jõuda selgusele, kuidas autobiograafias heiaastuvad „tõlketalgud” tegelikkuses*

välja võisid näha, missugune võis olla kolme mainitud tõlkija – Johann Hornungi, parasjagu Puhjas teeninud Adrian Virginiuse ja tema isa, Kambja õpetaja Andreas Virginiuse – täpsem osa kahe katkendis mainitava tõlke valmimisel ja missugune võiks olla oletatavate algtolgete seos säilinud käsikirjaliste koopiatega. Ühtlasi tutvuti Kambja endise kirikuõpetaja Kristjan Luhametsa ja Puhja kirikuõpetaja Tiit Kuusemaa juhatusel tõlgete valmimise kohalooliste asjaoludega.

Ettekandeid või sõnavõtte oli kokku kuus. Aivar Põldvee iseloomustas Vana Testamendi tõlke kirjaviisi ning selgitas, mille poolest see oma aja kirjutiste seast täiesti erandlikuna esile tõuseb. Kai Tafenu tutvustas XIX sajandi alguses enamjaolt Riias Liivimaa ülemkonsistooriumi arhiivist leitud Vana Testamendi tõlkekatkenditest tehtud ärakirju, mille ta hiljuti Kirjandusmuuseumis avastas ning mille seast üks põhjaeestikeelne katkend ja üks lõunaeestikeelne katkend kattuvad Virginiustele omistatava tõlke koopia sõnastusega. Kristiina Ross kirjeldas nende XIX sajandi katkendite, säilinud vana koopia ning 1796. aastal H. A. Erxlebeni väljaandel ilmunud lõunaeestikeelse lühendatud Vana Testamendi keele omavahelise võrdluse esialgseid tulemusi. Heiki Reila andis ülevaate Vana Testamendi ja Müncheneri käsikirja keelelisel analüüsil tehtud tähelepanekutest ning kummagi käsikirja siseselt ilmnevast varieeruvusest. Annika Kilgi võrdles Wastse Testamendi ja Müncheneri käsikirja verbigrammatikat. Inge Käsi rääkis Wastse Testamendi trükiversioonis ilmnevast eahütlusest. Praegusest uurimisseisust ja probleemidest on kavas kirjutada ühiselt artikkel.

KRISTIINA ROSS